

فلاح مصنوعی و اهدای جنین از منظر فقه و حقوق اسلام

تألیف:

عظیمہ نصرتی مراللو

کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق

با دیباچہ: دکتر محمود عرفانی

استاد دانشکده حقوق دانشگاه تهران

عضو آکادمی بین‌المللی حقوق تطبیقی

سرشناسه	: نصرتی مراللو، عظیمه، ۱۳۵۲-
عنوان و نام‌پدیدآور	: لقاح مصنوعی و اهدای جنین از منظر فقه و حقوق اسلام / تألیف: عظیمه نصرتی مراللو؛ با دیباچه‌ی محمود عرفانی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص.
شابک	: 978-600-114-193-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: تلقیح مصنوعی انسان (فقه).
موضوع	: تلقیح مصنوعی انسان -- قوانین و مقررات
موضوع	: انسان -- تولید مثل -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۱: ۸۵۶.۷/۱۹۸ BP
رده‌بندی دیوبی	: ۱۷/۳۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۳۷۰۵۲

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و مجموعه توانین

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین

پایین‌تر از لبافی‌نژاد - کرچه مینا - پلاک ۲۰

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

لقاح مصنوعی و اهدای جنین از منظر فقه و حقوق اسلام

تألیف: عظیمه نصرتی مراللو

چاپ اول: ۱۳۹۱ - شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

حروفچینی: زرنگاران مهرخلاق

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-193-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۱۹۳-۵

فهرست

۱۱	دیباچه
۱۳	مقدمه
		فصل اول: کلیات و تعاریف
۱۵	۱-۱- فیزیولوژی باروری و لقاح طبیعی
۱۶	۲-۱- روش‌های پیشرفته در درمان ناباروری
۱۷	۳-۱- تعریف تلقیح مصنوعی
۱۷	۴-۱- تاریخچه لقاح مصنوعی
۱۹	۵-۱- تعاریف اصطلاحات
		فصل دوم: لقاح مصنوعی و مبانی فقهی و حقوقی آن
۲۳	۱-۲- اقسام تلقیح مصنوعی
۲۳	۱-۱-۲- تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۲۴	۲-۱-۲- بررسی وضع حقوقی عمل تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۲۵	۳-۱-۲- جواز یا حرمت تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۲۵	۴-۱-۲- جواز لقاح مصنوعی با اسپرم شوهر
۲۶	۵-۱-۲- نظرات فقهای عظام در مورد جواز تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۲۸	۶-۱-۲- حرمت لقاح مصنوعی با اسپرم شوهر
۳۲	۷-۱-۲- آیات و روایات
۳۵	۸-۱-۲- احکام کودکانی که از راههای مصنوعی به دنیا می‌آید
۳۷	۹-۱-۲- نظرات حقوقدانان
۳۸	۲-۲- تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۳۹	۱-۲-۲- افراد اهداءکننده تخمک
۴۰	۲-۲-۲- افراد گیرنده تخمک
۴۰	۳-۲-۲- مشاوره

۸ نفاق مصنوعی و اهدای جنین از...

- ۴۱..... ۴-۲-۲ جنبه‌های مختلف ارتباط والدین با کودکان حاصل از گامت اهدایی
- ۴۲..... ۵-۲-۲ جواز یا حرمت تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
- ۴۲..... ۶-۲-۲ جواز تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
- ۴۴..... ۷-۲-۲ حرمت تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
- ۴۶..... ۸-۲-۲ روایات
- ۴۷..... ۹-۲-۲ نظرات فقهای عظام در مورد تلقیح با نطفه مرد اجنبی
- ۴۹..... ۱۰-۲-۲ نظریه برزشکان و حقوقدانان در مورد تلقیح با نطفه مرد اجنبی
- ۵۰..... ۳-۲-۲ نسب
- ۵۱..... ۱-۳-۲ مادر کیست؟
- ۵۲..... ۲-۳-۲ مادر زنتی
- ۵۴..... ۳-۳-۲ زن صاحب رحم
- ۵۸..... ۴-۳-۲ طفل دارای دو مادر قانونی
- ۶۰..... ۵-۳-۲ ارتباط صاحب رحم با کودک
- ۶۱..... ۶-۳-۲ پدر کیست؟
- ۶۲..... ۷-۳-۲ اثبات نسب پدری
- ۶۳..... ۸-۳-۲ اماره فراش
- ۶۴..... ۹-۳-۲ دلایل دیگر برای اثبات نسب پدری
- ۶۵..... ۴-۲-۲ ثبت تولد اطفال متولد از مادر جانشین
- ۶۵..... ۱-۴-۲ اگر مادر جانشین، شوهر نداشته باشد
- ۶۹..... ۲-۴-۲ اگر مادر جانشین زن شوهر دار باشد
- ۷۰..... ۳-۴-۲ حالت جانشینی با باروری مصنوعی
- ۷۳..... ۴-۴-۲ قانون نحوه اهدای جنین به زوجهای نابارور

فصل سوم: آثار تلقیح مصنوعی

- ۷۵..... ۱-۳-۱ آثار تلقیح مصنوعی
- ۷۷..... ۱-۱-۳ آثار غیر مالی نسب ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
- ۷۷..... ۲-۱-۳ حرمت نکاح
- ۷۸..... ۳-۱-۳ حضانت
- ۷۹..... ۴-۱-۳ تربیت
- ۷۹..... ۵-۱-۳ ولایت
- ۸۰..... ۲-۳-۲ آثار مالی نسب ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
- ۸۰..... ۱-۲-۳ توارث
- ۸۱..... ۲-۲-۳ نفقه

فهرست ۹

۸۱	۳-۲-۳- سایر روابط مالی
۸۲	۳-۳- آثار غیرمالی نسب ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۸۲	۳-۳-۱- حرمت نکاح
۸۲	۳-۳-۲- حرمت یا جواز نکاح با صاحب تخمک
۸۵	۳-۳-۳- حرمت نکاح با صاحب نطفه
۸۶	۳-۳-۴- جواز یا حرمت نکاح با شوهر زن ملقوحه
۸۸	۳-۳-۵- حضانت
۸۹	۳-۳-۶- تربیت
۹۲	۳-۳-۷- ولایت
۹۴	۳-۴- آثار مالی نسب ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۹۴	۳-۴-۱- نفقه
۹۵	۳-۴-۲- نفقه کودک یا فرزند ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۹۷	۳-۴-۳- نفقه ابوین کودک
۹۸	۳-۴-۴- توارث
۱۰۱	۳-۴-۵- سایر روابط مالی
۱۰۳	نتیجه گیری
۱۰۷	پیشنهادات
۱۰۹	منابع
۱۱۲	چکیده انگلیسی

دیباچه

با ظهور فناوری لقاح خارج از رحم، امکان درمان بارور نشدن بعضی از زوج‌هایی که دارای یاخته زایشی (گامت Gamete) بودند فراهم گردید و آنان دیگر از داشتن فرزند محروم نشدند. در حال حاضر یکی از روش‌های باروری، لقاح خارج از رحم، در بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. ولی زوجین قبل از هرگونه اقدام درمانی لازم است در مشاوره‌های متعدد شرکت کنند و آگاهانه و با داشتن رضایت، از روش‌های جدید باروری استفاده نمایند. در درمان ناباروری زوجین، ارزیابی سلامت اهداءکننده و دریافت کننده و آگاهی از مسائل فقهی، حقوقی، روانی، اجتماعی و اخلاقی ضروری می‌باشد در غیر این صورت ممکن است آسیب‌های اجتماعی جبران‌ناپذیر بعدی برای طرفین و فرزند وارد شود، نظریات فقها راجع به جواز و حرمت لقاح مصنوعی و اهداء جنین حائز اهمیت می‌باشد و بررسی اصل ظاهر و اباحه ضروری است زیرا دلیلی در شریعت اسلام بر حصر تولید مثل انسان از راه طبیعی وجود ندارد در لقاح مصنوعی انسان در جای پروردگار قرار نمی‌گیرد و قابلیت حیات را تغییر نمی‌دهد زیرا انسان از گل خالص آفریده شده و دمیدن روح از طرف خداوند می‌باشد که خداوند در سوره المؤمنون آیات شریفه زیر چنین می‌فرماید: ۱۱ و لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۱۲ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۱۳ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا لَعَلَةً مَضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكُنَّا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أُنشَيْنَاهُ

خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. مسئله مورد بحث از نظر فقهی و حقوقی این است که پدر و مادر بچه چه کسانی هستند و ارث چگونه بوجود می‌آید و اگر زن و شوهر شرعی باشند ولی رحم زن توانایی نگهداری بچه را نداشته باشد با توجه به قاعده الولد للفرش اجاره رحم به چه صورت تحقق پیدا می‌کند؟

با عنایت به مواد ۱۱۵۸ و ۱۱۵۹ قانون مدنی طفل متولد از لقاح مصنوعی نطفه شوهر به زن، ملحق به شوهر است و تأثیری در نسب قانونی ندارد و تلقیح مصنوعی زن با اسپرم شوهر با توجه به نظریه مشهور فقهای معاصر و حقوق دانان مجاز می‌باشد. با در مورد تلقیح مصنوعی زن با اسپرم مرد بیگانه اختلاف نظر وجود دارد ولی دلیل قطعی مبنی بر حرمت و عدم جواز عمل تلقیح مصنوعی زن تا کنون ارائه نشده است ولی قباحت این عمل در اذهان مسلمانان هنوز باقی است.

کتاب حاضر مسائل حقوقی، فقهی و استفاده از روش‌های نوین باروری مصنوعی را ضمن بررسی فیزیولوژی باروری و لقاح طبیعی مورد بحث قرار داده است و در پایان مؤلف با توجه به عمومات فقهی، نظریاتی که با اصول و قواعد حقوق، اخلاق و مصالح افراد سازگار باشد ارائه نموده و در رفع خلاء قانونی در قلمرو نظام حاکم، پیشنهادهایی نیز مطرح کرده است.

دکتر محمود عرفانی

استاد دانشکده حقوق دانشگاه تهران

عضو آکادمی بین‌المللی حقوق تطبیقی

پاییز ۱۳۹۰

مقدمه

تلقیح مصنوعی عبارت از بارور کردن جنس مونث اعم از حیوان یا انسان از راه وارد کردن اسپرماتوزوئید در رحم حیوان یا انسان ماده است با وسایل مصنوعی بدون اینکه عمل مقاربت صورت گیرد.

باروری طبیعی ممکن است بنا بر علل مختلف دچار اختلال گردد که بطور کلی می‌توان علل اختلال را به دو دسته تقسیم کرد: علل مربوط به زن و علل مربوط به مرد (والد).

علل ناباروری طبیعی زن که منشأ آن وضع جسمی یا روحی مرد است متفاوت می‌باشد. ممکن است ارگانهای اسپرم سازی، مرد فاسد یا معیوب باشد که در اینصورت بدن مرد قادر به تولید اسپرم نیست و گاهی ممکن است اسپرم به تعداد کافی تولید نگردد که خود علت عدم توفیق در تکوین جنین است و گاهی با وجود سلامت مرد و ارگانهای اسپرم سازی ممکن است خروج اسپرم و انزال منی دچار اشکال شود و گاهی امکان دارد اسپرم به موقع از بدن مرد خارج شود ولی توانایی لازم را به علت ضعیف بودن نداشته باشد تا خود را به لوله رحم برساند که در اکثر موارد یاد شده علم پزشکی توانسته است عیوب مرد را رفع و نقص آن را جبران کند.

علل نازایی ناشی از اختلال در بدن زن، ممکن است تخمدان زن بنا بر عوامل مختلف دچار اختلال شده باشد که در نتیجه بدن زن قادر به تولید تخمک نخواهد

بود و گاهی امکان دارد اشکالاتی در لوله رحم وجود داشته باشد که در نتیجه این اختلال، تخمک با وجود تولید شدن، نتواند به موقع وارد لوله رحم گردد و یا اینکه جنین نتواند لانه گزینی کند یا رحم زن قادر نباشد جنینی را در خود نگهدارد و یا بر اثر ضعف بدن زن، جنین سقط شود. بنابراین برای رفع نقایص زن یا مرد، لقاح مصنوعی کمک شایانی برای باروری زن و تولید مثل خواهد کرد.

تلقیح مصنوعی روشهای مختلفی در دنیای پزشکی دارد که در تمام آنها اسپرم بعد از اخذ و آماده‌سازی در اندام تناسلی زن از طریق وسایل پزشکی قرار داده می‌شود تا اسپرم با تخمک ترکیب شده و جنین به وجود آید اسپرم و تخمک از مرد و زن با دستگاه مصنوعی تحصیل و بعد از آماده‌سازی، آنها را در دستگاه مخصوص ترکیب و بعد از ایجاد سلولهای اولیه و پیدایش جنین، آن را در رحم زن قرار می‌دهند.

علم پزشکی با بهره‌گیری از روشهای کمی تولید مثل، امر فرزنددار شدن را برای زوج‌های نابارور که در شرایط طبیعی قادر به فرزنددار شدن نیستند تا حدود زیادی فراهم کرده‌است امروزه تشکیل جنین در آزمایشگاه، انتقال جنین به رحم زن ثالث و اهداء جنین به یاری پیشرفت‌های شگرف علم پزشکی، امکان‌پذیر شده‌است. این موارد دارای ابعاد مختلف حقوقی، اخلاقی، اجتماعی و مذهبی می‌باشند که از این رو از دیدگاههای مختلف مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.